

Społeczeństwo informacyjne w globalnej przestrzeni

Streszczenie

Artykuł podejmuje zagadnienie społeczeństwa informacyjnego w globalnej przestrzeni. Pokazuje różnice pomiędzy społeczeństwem informacyjnym a społeczeństwem tradycyjnym. Przedstawiono również obecny poziom rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz krótką historię rozwoju technologii teleinformatycznych związanych z budową społeczeństwa informacyjnego. W artykule poruszono ponadto zagadnienie roli i funkcji społeczeństwa informacyjnego w globalnej przestrzeni, barier jego rozwoju oraz wpływu rozwoju społeczeństwa informacyjnego na wolność jednostki.

1. Wprowadzenie

Parę tygodni temu minęła ważna rocznica w rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce – 17 sierpnia 1991 roku nastąpiło pierwsze podłączenie protokołu IP, tzn. po raz pierwszy komputer w naszym kraju połączył się z siecią Internet. Siecią, która wraz z infrastrukturą telekomunikacyjną oraz środkami masowego przekazu tworzy podwaliny społeczeństwa informacyjnego.

Po raz pierwszy termin „społeczeństwo informacyjne” (jap. *johoka shakai* lub *joho shakai*) zostało użyte w Japonii w roku 1963 przez Tadao Umesao, Kenichi Kohyama, Yujiro Hayashi oraz Yoneji Masudę w artykule o społeczeństwie przetwarzającym informacje. Po artykule w Japonii rozgorzała debata dotycząca przyszłości japońskiej gospodarki oraz nowej roli społeczeństwa. Ukoronowaniem publicznej dyskusji na temat roli informacji i technologii teleinformatycznych w społeczeństwie japońskim był opracowany w 1972 roku plan przeobrażania wszystkich sfer życia społecznego w kontekście rozwoju sektora informacji. Autor planu Y. Masuda pisał wówczas: „cywilizacja, którą zbudujemy zbliżając się do XXI wieku, nie będzie cywilizacją materialną symbolizowaną przez ogromne konstrukcje, ale będzie cywilizacją niewidoczną. Precyzyjniej powinno się ją nazywać »cywilizacją informacyjną«”¹.

¹ Opracowanie własne na podstawie: A. Kanczak, K. Szoltyś, *Czy w bibliotece XXI w. jest miejsce dla bibliotekarza*, materiały z ogólnopolskiej konferencji bibliotekarzy „Biblioteki XXI w. – Czy przetrwamy?”

Idea społeczeństwa informacyjnego dotarła do Europy w 1978 roku za pośrednictwem raportu sporządzonego przez Simona Nora i Alaina Minca na zamówienie prezydenta Francji, a sama nazwa „społeczeństwo informacyjne” została spopularyzowana przez futurystę amerykańskiego Alvina Tofflera. Jego poglądy, zawarte w wydanej w 1980 roku pracy pt.: *Trzecia fala* wywołały powszechną dyskusję na temat przejawów nowych zjawisk w rozwoju społeczeństw Japonii i USA².

W literaturze można spotkać wiele definicji społeczeństwa informacyjnego. T. Goban-Klas i P. Sienkiewicz definiują społeczeństwo informacyjne jako społeczeństwo, które posiada nie tylko rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania się, ale i w którym przetwarzanie informacji jest istotą tworzenia dochodu narodowego i dostarcza źródeł utrzymania społeczeństwa. Według definicji OECD społeczeństwo informacyjne powstaje na przecięciu kiedyś odrębnych przemysłów:

- telekomunikacyjnego,
- mediów elektronicznych,
- informatycznego,

bazujących na paradygmacie cyfrowej łączności³.

Można zadać pytanie: co odróżnia „społeczeństwo informacyjne” od „społeczeństwa tradycyjnego”? Dlaczego zwiększone możliwości przetwarzania, przechowywania i przesyłania informacji mają oznaczać powstanie jakościowo odmiennej formacji społecznej?

Część naukowców twierdzi, iż społeczeństwo informacyjne jest kolejnym etapem rozwoju następującym po społeczeństwie rolniczym i przemysłowym, tworząc nową jakość rozwoju społecznego. Inna grupa osób zaangażowanych w dyskusję nad społeczeństwem informacyjnym przychyliła się do tezy, iż obecny dynamiczny rozwój technologii teleinformatycznych jest kolejnym etapem rozwoju społeczeństwa przemysłowego, którego kształtowanie się rozpoczęło wraz z pierwszą rewolucją przemysłową⁴. Obie strony dyskusji dostrzegają dynamiczny rozwój technologii teleinformatycznych oraz rynku mediów elektronicznych i znaczący wpływ tego rozwoju na funkcjonowanie społeczeństwa.

2. W kierunku globalnego społeczeństwa informacyjnego

zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Politechniki Łódzkiej, Łódź, 19–21 czerwca 2006, artykuł pobrany ze strony <http://bg.p.lodz.pl/konferencja2006/index.html>, s. 1.

² A. Olechnicka, *Polityka gospodarcza w społeczeństwie informacyjnym*, Uniwersytet w Białymstoku, artykuł pobrany ze strony Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego <http://mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/28/6.pdf> s. 2.

³ Opracowanie własne na podstawie: D. Sikorska, I. Wielewska, *Społeczeństwo informacyjne a globalizacja* [w:] *Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, pr. zb. pod red. D. Kopycińskiej, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, s. 300.

⁴ M. Goliński, *Społeczeństwo informacyjne – problemy definicyjne i problemy pomiaru*, Katedra Informatyki Gospodarczej Szkoły Głównej w Warszawie, artykuł pobrany ze strony Urzędu Dzielnicy Warszawa-Bemowo, http://www.bemowo.waw.pl/rozwoj/spoleczenstwo/definicje_pomiar.pdf

Począwszy od starożytności ludzkość poszukiwała rozwiązań, które umożliwiałyby łączność na znaczne odległości. Wykorzystywano gońców, sygnały dymne, gołębie pocztowe, sygnalizację flagową czy systemy telegrafów optycznych. Przełom nastąpił 24 maja 1844 roku kiedy to Samuel Morse przesyłał pierwszą wiadomość przez eksperymentalną linię telegraficzną łączącą Waszyngton z Baltimore⁵. O dynamicznym rozwoju nowego medium świadczy fakt, iż już w roku 1852 na świecie funkcjonowało kilkadziesiąt tysięcy mil sieci telegraficznej (USA – 23 tys. mil, Prusy 1,5 tys. mil, Austro-Węgry – 1 tys. mil), a kabel podmorski połączył Francję z Anglią (1851 r.), a następnie USA z Anglią (1858 r.)⁶. Kolejnym kamieniem milowym w rozwoju telekomunikacji było wynalezienie telefonu przez Alexandra Bella w 1876 roku⁷.

Warto podkreślić, iż w wieku XIX rozwinęła się również fotografia (1826 r. – pierwsze zdjęcie fotograficzne – J.N. Niepce, Francja) oraz podjęto próby zapisu dźwięku (1877 r. – fonograf – T.A. Edison, USA, oraz 1887 r. – gramofon – E. Berliner, USA)⁸.

W 1894 roku młody, dwudziestoletni Włoch Guglielmo Marconi przeczytał informację o doświadczeniach prowadzonych przez Heinricha Hertza, które wykazywały istnienie niewidzialnych fal elektromagnetycznych, rozchodzących się w powietrzu z szybkością światła. Marconi natychmiast dostrzegł szansę wykorzystania tych fal do bezprzewodowego przesyłania sygnałów na duże odległości. Już w 1895 roku udało mu się zbudować aparat służący do tego celu. Wkrótce założył przedsiębiorstwo i w 1898 roku rozpoczął produkcję pierwszych „marconigramów”. Radio szybko znalazło zastosowanie w komunikacji cywilnej, zarówno na lądzie, jak i morzu. Również wojskowi szybko docenili zalety radiostacji na polu walki⁹.

Pierwsze sygnały z polskiej radiostacji popłynęły w eter 4 listopada 1918 roku, kiedy to grupa polskich łącznościowców przejęła radiostację w Krakowie z rąk armii austro-węgierskiej. Pierwszą polską audycję radiową zainaugurował 1 lutego 1925 roku inż. Roman Rudniewski, rozpoczynając nadawanie słowami: „*Tu próbna stacja nadawcza Polskiego Towarzystwa Radiotechnicznego w Warszawie, fala 385 m...*”, a następnie odegrany został polonez Fryderyka Chopina. 18 kwietnia 1926 roku rozpoczęła nadawanie stacja Polskiego Radia, która uzyskała koncesję państwową na nadawanie programów radiowych¹⁰. Warto podkreślić, iż jako pierwsza na świecie, 2 listopada 1920 roku zaczęła swe programy emitować stacja radiowa w Pittsburgu (USA). Jako pierwsza w Europie odezwała się Moskwa 22 marca 1922 roku¹¹. W 1939 roku upaństwowiona spółka Polskie Radio posiadała 10 stacji radiowych. W kraju funkcjonowało ponad milion zarejestrowanych odbiorników radiowych, wyprodukowanych zarówno przez krajowe, jak i zagraniczne firmy¹².

⁵ *Kronika Ludzkości*, Wydawnictwo Kronika, Warszawa 1993, s. 717.

⁶ *Krótką historia telekomunikacji*, Teleinfo nr 51/1999, 20 grudnia 1999.

⁷ M. Hart, *100 postaci, które miały największy wpływ na dzieje ludzkości*, Świat Książki, Warszawa 1995, s. 180.

⁸ *Tablice historyczne*, Wydawnictwo Adamantan, Warszawa 1996, s. 318.

⁹ Opracowanie własne na podstawie: M. Hart, *op.cit.*, s. 166.

¹⁰ <http://www.historiaradia.neostrada.pl>, portal hobbyistyczny odwiedzony 24 sierpnia 2006.

¹¹ B. Kozłowski, *Pierwsza audycja polskiego radia*, portal informacyjny www.polska.pl, odwiedzony 24 sierpnia 2006.

¹² <http://www.historiaradia.neostrada.pl...>

W latach 20. pojawiła się również telewizja jako efekt wielu odkryć i wynalazków (1925 r. – pierwszy udany przekaz telewizyjny – J.L. Baird, Wielka Brytania¹³). W latach 30. pojawiły się pierwsze stacje telewizyjne, m.in. w USA, Niemczech i Wielkiej Brytanii. Próby telewizyjne w Polsce (od 1937 roku) oparto na rozwiązaniach technicznych i sprzęcie w znacznej części wyprodukowanych w warsztatach Wydziału Budowy Polskiego Radia. Przy pracach nad rozwojem telewizji korzystano również z dokumentacji angielskiej firmy Marconi¹⁴. Pierwszą oficjalną transmisję telewizyjną w Polsce po II wojnie światowej zrealizowano w 1952 roku, a 1954 roku rozpoczęto regularne nadawanie audycji telewizyjnych (raz w tygodniu). W latach 50. i 60. pojawiła się również telewizja kolorowa oraz ukształtowały się standardy telewizyjne – SECAM, PAL i NTSC¹⁵.

Dynamiczny rozwój elektroniki zaowocował wprowadzeniem miniaturowych odbiorników radiowych opartych na tranzystorach (1954 r., USA). Wraz z postępującym podbojem kosmosu zaczęto wykorzystywać satelity telekomunikacyjne, pojawiła się również telewizja satelitarna, która obok sieci kablowych umożliwiła zwiększenie oferty programów (1975 r. – pierwsza antena satelitarna w Polsce)¹⁶. W roku 1974 zastosowano w telewizorze eksperymentalny teletekst (telegazetę).

Kolejną technologią, która zrewolucjonizowała nasz dzisiejszy świat, było pojawienie się w latach 40. elektronicznych maszyn liczących (1944 r. – ENIAC, USA¹⁷), a następnie komputerów. Na początku komputery wykorzystywane były przez instytucje państwowe, uczelnie oraz duże przedsiębiorstwa. W latach 80. wraz z pojawieniem się komputerów osobistych informatyka zaczęła być wykorzystywana w małych i średnich przedsiębiorstwach, a także w gospodarstwach domowych.

Rozwój Internetu związany jest ze zmaganiem w okresie zimnej wojny. W 1957 roku Departament Obrony USA utworzył organizację ARPA (Advanced Research Projects Agency), która miała unowocześnić armię amerykańską. W 1969 roku organizacja ta opracowała projekt ARPAnet – plan utworzenia wojskowej sieci badawczej. Miała ona na celu zabezpieczenie ówczesnych superkomputerów przez skutkami działań wojennych i klęsk żywiołowych – w przypadku ataku na jeden element sieci pozostałe komputery przejmowały zadania uszkodzonej jednostki. W latach 70. pojawiła się poczta elektroniczna, FTP (protokół transmisji plików), Telnet (protokoły zdalnego dostępu do komputerów) oraz Usenet (grupy dyskusyjne). W 1981 roku powstała CSNET – sieć przeznaczona dla naukowców niemających połączenia z ARPAnet oraz BITNET, łącząca City University of New York z Uniwersytetem Yale. W roku 1983 sieć ARPAnet (w 1980 r. już 400 serwerów, w tym serwery zagraniczne, podłączonych jest do sieci) zostaje rozdzielona na dwie części: militarną MILnet oraz cywilną ARPAnet, czyli późniejszy NSFnet. Obie sieci są jednak połączone ze sobą za pomocą bramy (*gateway*) oraz powstaje połączenie pomiędzy ARPAnet a CSNET, co uważa się za początek Internetu. Prawie jednocześnie powstają połączenia do Europy, Ameryki Południowej, Japonii i Australii. W 1988 roku powstaje IRC (Internet Relay Chat)

¹³ *Tablice historyczne...*, s. 318.

¹⁴ <http://www.historiaradia.neostrada.pl...>

¹⁵ <http://www.cyfraplus.pl>, strona odwiedzona 25 sierpnia 2006.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Tablice historyczne...*, s. 318.

– program służący do komunikacji za pomocą klawiatury. W 1991 roku powstał pierwszy serwer www. W tym samym roku zostały zniesione przez NSF ograniczenia blokujące inicjatywy komercyjne w Internecie¹⁸.

Lata 90. i początek XXI w. to dynamiczny rozwój telefonii komórkowej wraz z usługami przesyłu wiadomości multimedialnych. Pojawia się telewizja cyfrowa, zarówno satelitarna, jak i naziemna.

Następuje proces przenikania poszczególnych technologii. Pojawia się transmisja głosu i obrazu w Internecie (telefonía VOIP), np. program Skype. Obecnie nowoczesny komputer umożliwia komunikację oraz pełni funkcję domowego centrum rozrywki (film, muzyka, telewizja, radio, gry online). Internet jest miejscem pozyskiwania wiedzy i informacji, uprawiania rozrywki, prowadzenia interesów. Telefon komórkowy, który bezprzewodowo komunikuje się z komputerem, umożliwia rozmowy, tworzenie i przysyłanie wiadomości multimedialnych (dźwięk, fotografia, film).

Warto podkreślić, iż następuje skrócenie czasu trwania procesu dyfuzji, np. 40 lat trwał proces wzrostu użytkowników pralki elektrycznej z 25% do 75% gospodarstw domowych w Stanach Zjednoczonych. Magnetowid i telewizor kolorowy osiągnęły ten sam wzrost udziału w rynku w przeciągu zaledwie 10 lat¹⁹. W przypadku współczesnych technologii: DVB-S (standard cyfrowy odbioru telewizji satelitarnej) i HDTV (standard telewizji wysokiej rozdzielczości) proces ten zachodzi jeszcze szybciej.

Można śmiało stwierdzić, iż rozwój technologii teleinformatycznych oraz medialnych w wielu wymiarach prześcignął wizję twórców literatury i filmów science fiction sprzed kilkudziesięciu lat i znacząco zmienił sposób życia miliardów ludzi.

3. Rola społeczeństwa informacyjnego w globalnej przestrzeni

Dynamiczny rozwój technologii teleinformatycznych jest jednym z czynników sprawczych procesu globalizacji. Według definicji Grzegorza W. Kołodko globalizacja to „proces tworzenia się zliberalizowanego i zintegrowanego światowego rynku towarów i kapitału oraz kształtowanie się nowego międzynarodowego ładu instytucjonalnego służącego rozwojowi produkcji, handlu i przepływów finansowych na skalę całego świata”²⁰.

Warto spróbować odpowiedzieć na pytanie: Które społeczeństwo: informacyjne czy tradycyjne jest lepiej przygotowane do sprostania wyzwaniom globalizacji?

Analizując rankingi państw pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego (tabela nr 1) oraz globalizacji (tabela nr 2) za rok 2005, można stwierdzić, iż kraje będące liderami pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego zajmują rów-

¹⁸ Opracowanie własne na podstawie: J.A. Kennedy, *Internet – praktyczny przewodnik*, Pascal, Bielsko-Biała 1999, s. 517.

¹⁹ B. Hall, *Innovation and diffusion*, National Bureau of Economic Research, Working Paper no 10212, Cambridge, USA 2004, s. 32.

²⁰ Cyt. za: M. Piątkowski, *Globalizacja – malowany diabeł*, strona Centrum Badawczego Transformacji, Integracji i Globalizacji TIGER, odwiedzona 29 sierpnia 2006, <http://www.tiger.edu.pl/seminaria/diabel.htm>

niez wysokie miejsca w rankingu najbardziej globalnych krajów. Biorąc pod uwagę pierwsze dwadzieścia pozycji obu rankingów, 14 państw (70%) występuje w obu rankingach (nazwy krajów zaznaczone w tabelach pogrubioną czcionką)²¹.

Tabela 1. Ranking państw pod względem rozwoju społeczeństwa informacyjnego wg The World Paper 2005

Nr	Nazwa kraju	Nr	Nazwa kraju
1	Dania	12	Australia
2	Szwecja	13	Singapur
3	USA	14	Austria
4	Szwajcaria	15	Niemcy
5	Kanada	16	Belgia
6	Holandia	17	Nowa Zelandia
7	Finlandia	18	Japonia
8	Korea Południowa	19	Francja
9	Norwegia	20	Tajwan
10	Wielka Brytania	21	Hiszpania
11	Hongkong	33	Polska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *The 2005 Information Society Index*, The World Paper, <http://www.worldpaper.com/2005/june/1a.html>

Tabela 2. Ranking najbardziej zglobalizowanych krajów wg firmy doradczej A.T. Kearney oraz magazynu Foreign Policy 2005

Nr	Nazwa kraju	Nr	Nazwa kraju
1	Singapur	12	Wielka Brytania
2	Irlandia	13	Australia
3	Szwajcaria	14	Norwegia
4	USA	15	Czechy
5	Holandia	16	Chorwacja
6	Kanada	17	Izrael
7	Dania	18	Francja
8	Szwecja	19	Malezja
9	Austria	20	Słowenia
10	Finlandia	22	Węgry
11	Nowa Zelandia	31	Polska

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Świat się wciąż integruje*, www.exporter.pl

²¹ *The 2005 Information Society Index*, The World Paper, <http://www.worldpaper.com/2005/june/1a.html>; *Świat się wciąż integruje*, www.exporter.pl, strona odwiedzona 29 sierpnia 2006.

Powyższe dane wskazują, iż społeczeństwo informacyjne w porównaniu ze społeczeństwem tradycyjnym ma większe predyspozycje do funkcjonowania w globalnej rzeczywistości.

Również na poziomie mikroekonomicznym pojawia się zależność pomiędzy posiadaniem umiejętności korzystania z technologii teleinformatycznych a możliwością zdobycia i utrzymania pracy. Zgodnie z danymi Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO) 70% stanowisk pracy wymaga posiadania pewnych umiejętności z zakresu technologii teleinformatycznych i odsetek ten dynamicznie wzrasta²².

Warto podkreślić, że w krajach OECD średnio 25% przedsiębiorstw korzysta z Internetu przy dokonywaniu zakupów, a 12% dla celów sprzedaży. W roku 2001 sektor ICT stanowił 10% wartości dodanej w biznesie na obszarze OECD (największy jego udział odnotowano w Finlandii – 16% i Irlandii – 13%). W krajach OECD inwestycje w technologii ICT stanowiły od 0,35 do 0,9 punktu procentowego wzrostu PKB w latach 1995–2003. Najbardziej z inwestycji w ICT skorzystały Australia, Szwecja i Stany Zjednoczone²³.

W październiku 2006 roku liczba stron internetowych przekroczyła 100 milionów. Wg Netcraft, brytyjskiej firmy teleinformatycznej, dokładna liczba stron internetowych wynosiła wówczas 101 435 253. W maju 2004 roku było tych stron „zaledwie” 50 milionów. Rozwój Internetu zdecydowanie przyspieszają obecnie popularne blogi, czyli internetowe dzienniki. Najwięcej stron internetowych jest w USA – 55 milionów. Na drugim miejscu są Niemcy – 15 milionów, a następnie W. Brytania – 6 milionów, Kanada – 3 miliony i Francja – 2,5 miliona²⁴.

Niestety rozwój społeczeństwa informacyjnego napotyka na liczne bariery. Jedną z nich jest możliwość nabycia umiejętności korzystania z technologii teleinformatycznych. W krajach, w których znaczna część społeczeństwa nie potrafi czytać i pisać, przekazanie tych umiejętności jest bardzo utrudnione (obecnie na świecie ok. 800 mln ludzi nie potrafi czytać i pisać). Trudno spodziewać się również skutecznej edukacji informatycznej w sytuacji gdy kilkanaście milionów dzieci w wieku szkolnym nie uczęszcza do szkoły, wiele szkół nie jest podłączonych do sieci elektrycznej, nie mówiąc już o dostępie do Internetu²⁵.

Kolejną barierą jest brak możliwości dostępu do infrastruktury teleinformatycznej, szczególnie na obszarach wiejskich w krajach rozwijających się. Bariera ta bardzo często jest wynikiem braku odpowiednich środków finansowych. Ponadto zła regulacja rynku teleinformatycznego powoduje zanik konkurencji, a w konsekwencji nieuzasadniony wzrost cen.

Jednak pomimo licznych barier globalne społeczeństwo informacyjne w dynamiczny sposób się rozwija. Technologie teleinformatyczne zapewniają szybki i tani dostęp

²² W.K. Blenk, *Preparing workers for changes in the labour market: the challenge of the knowledge workers*, Międzynarodowa Organizacja Pracy, 2005, www.ilo.org

²³ Opracowanie własne na podstawie: *OECD Science, Technology and Industry: Scoreboard 2005*, OECD, <http://www.oecd.org>, s. 2.

²⁴ Opracowanie własne na podstawie: *Już ponad 100 milionów stron w internecie*, PAP, www.gazeta.pl, strona odwiedzona 2 listopada 2006.

²⁵ *Human development report 2005*, UNDP 2005, http://www.undp.org/pl/pliki/hdr2005_complete.pdf, s. 20.

do informacji o prawie wszystkich dziedzinach działalności człowieka: od kształcenia na odległość w Turcji, przez diagnozy medyczne stawiane w Gambii bez fizycznego kontaktu z pacjentem, do informacji na temat rynkowych cen zbóż w Indiach. Internet pokonuje bariery geograficzne, usprawnia funkcjonowanie rynków, stwarza możliwości generowania zysków i zwiększa uczestnictwo społeczności lokalnych w życiu publicznym²⁶.

Jedną z istotnych cech Internetu, która wpływa na jego atrakcyjność szczególnie dla młodych osób, jest możliwość korzystania z różnorodnych form rozrywki: od prostych stron www umożliwiających grę w typowe gry jedno lub wieloosobowe, np. warcaby, szachy, monopol, literaki, makao (www.kurnik.pl), do rozbudowanych portali oferujących rozgrywki tysięcy graczy w wirtualnym świecie średniowiecza (www.gotyx.pl) czy przyszłości (www.ogame.pl). Istnieje również możliwość konkurowania w zakresie zarządzania krajem (www.nationstates.net) czy drużyną sportową (www.hockeyarena.net), a nawet prowadzenia „drugiego życia” w wirtualnym świecie (www.wirtualny-swiat.com). Większość tradycyjnych gier komputerowych posiada również opcję gry w sieci. Z jednej strony Internet dostarcza rozrywki, a z drugiej umożliwia konkurowanie czy współpracę z osobami z odległych miast czy kontynentów, z którymi nigdy w tradycyjnym społeczeństwie nie prowadzilibyśmy interesów w prawdziwym bądź wirtualnym świecie.

Dla wielu społeczności przejście z etapu społeczeństwa tradycyjnego na etap społeczeństwa informacyjnego oznacza rewolucyjną zmianę. Zmianę, która w większym stopniu umożliwia korzystanie z dobrodziejstw globalizacji.

4. Społeczeństwo informacyjne a wolność jednostki

Wzrost jakości wykształcenia (np. znajomość języków obcych), rozwój technologii teleinformatycznych oraz rynku mediów spowodowały rewolucję w dostępie do różnorodnych źródeł informacji, zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Obecnie Internet, telewizja satelitarna bądź kablowa oferują dostęp do różnorodnych programów i serwisów informacyjnych, a w konsekwencji dostęp do informacji, wiedzy, którą można wykorzystać w codziennym życiu – począwszy od informacji na temat polityki, ekonomii, edukacji czy też wyboru sprzętu AGD albo kwestii hobby.

Jednak należy podkreślić, iż pojawienie się środków masowego przekazu (radio, telewizja) na początku XX w. było jednym z czynników umożliwiających rozwój systemów totalitarnych w Niemczech, Włoszech i Związku Radzieckim. Wówczas wykorzystywano media do szerzenia propagandy, która umacniała dany system. Również w Polsce w okresie PRL z jednej strony wykorzystywano monopol państwa w dziedzinie mediów do promocji PZPR i sojuszu z ZSRR, a z drugiej strony za wszelką cenę starano się ograniczać wpływ zachodnich środków przekazu, np. zagłuszając zagraniczne rozgłośnie radiowe. Jednak dopiero dalszy rozwój technologii teleinformatycznych umożliwił osłabienie blokady informacyjnej i erozję systemu.

²⁶ *Raport o rozwoju społecznym 2001 – zarys*, UNDP 2001, <http://www.unic.un.org.pl/hdr2001/UNDP2.PDF>, s. 2.

Dzisiaj kraje niedemokratyczne stoją przed wyborem – całkowitej blokady niezależnej informacji bądź stopniowej liberalizacji dostępu mieszkańców do Internetu, telewizji satelitarnej. Pierwszą drogę wybrała Korea Północna, gdzie dostęp do Internetu, telefonu czy telewizji satelitarnej jest przywilejem dla wybranych członków partii komunistycznej. Niestety kraj ten doświadcza obecnie katastrofy gospodarczej i klęski głodu. Drugą drogę wybrały Chiny, które starają się umożliwić mieszkańcom ograniczony dostęp do nowoczesnych form komunikacji. W środkach masowego przekazu funkcjonuje cenzura. Jednak coraz więcej osób ma dostęp do niezależnej wiedzy na temat współczesnego świata i najprawdopodobniej w perspektywie kilkunastu, może kilkudziesięciu lat stanie się to impulsem do poprawy przestrzegania praw człowieka i wzrostu demokracji w tym kraju.

Ostatnio Amnesty International oskarżyła trzy największe na świecie firmy internetowe: Yahoo, Microsoft i Google o to, że ignorują swoje zobowiązania wobec praw człowieka, aby mieć dostęp do dynamicznego rynku internetowego w Chinach. Krytyka Amnesty wymierzona jest szczególnie w Yahoo, które pomogło chińskim władzom podjąć działania przeciwko dwóm użytkownikom poczty elektronicznej: dziennikarzowi Shi Tao, uwięzionemu za ujawnienie informacji na temat kontrolowania mediów przez Pekin, oraz Li Zhi, pisarzowi skazanemu za umieszczanie w sieci esejów krytycznych wobec władz²⁷. Oczywiście ocena zachowania zarówno rządu chińskiego, jak i korporacji jest zdecydowanie negatywna. Jednak sytuacja w totalnie izolowanej Korei Północnej, gdzie większość mieszkańców nawet nie wie o istnieniu Internetu, jest zdecydowanie gorsza.

Kolejnym zjawiskiem jest częste wykorzystywanie Internetu i nowoczesnych mediów do propagowania nietolerancji, nienawiści czy zachęcania do łamania prawa. Nawet organizacje, które odrzucają ideę społeczeństwa informacyjnego, globalizacji, a w postępie technicznym widzą ogromne zagrożenie, chętnie korzystają z nowoczesnych środków przekazu informacji. Przykładem mogą być antysemickie wypowiedzi na falach Radia Maryja czy zamieszczanie list przeciwników na stronach radykalnych organizacji, np. faszystowska organizacja „Krew i Honor” zamieściła na swojej stronie internetowej nazwiska osób ze środowisk lewicowych, antyfaszystowskich i antyrasistowskich.

Jednak pomimo tego typu zagrożeń rozwój społeczeństwa informacyjnego sprzyja umacnianiu demokracji oraz wzmacnianiu wolności osobistej.

5. Podsumowanie

Reasumując należy stwierdzić, iż społeczeństwo informacyjne w porównaniu ze społeczeństwem tradycyjnym jest w stanie skutecznie sprostać wyzwaniom globalizacji. Przedstawiciele społeczeństwa informacyjnego mają większe możliwości dostępu do wiedzy, informacji oraz różnorodnych produktów i usług, co sprzyja poprawie jakości życia. Oczywiście pojawiają się również wyzwania związane z przestępczością krymi-

²⁷ *Yahoo, Microsoft i Google ignorują prawa człowieka?*, www.egospodarka.pl, strona odwiedzona 5 września 2006.

nalną, łamaniem praw obywatelskich i praw człowieka. Jednak obecnie w zdecydowany sposób przeważają zalety dalszego budowania społeczeństwa informacyjnego w globalnej przestrzeni.

Bibliografia

- Blenk W. K., *Preparing workers for changes in the labour market: the challenge of the knowledge workers*, Międzynarodowa Organizacja Pracy, 2005, www.ilo.org.
- Goliński M., *Spoleczeństwo informacyjne – problemy definicyjne i problemy pomiaru*, Katedra Informatyki Gospodarczej Szkoły Głównej w Warszawie, artykuł pobrany ze strony Urzędu Dzielnicy Warszawa-Bemowo, http://www.bemowo.waw.pl/rozwoj/spoleczenstwo/definicje_pomiar.pdf.
- Hall B., *Innovation and diffusion*, National Bureau of Economic Research, Working Paper no 10212, Cambridge, USA 2004.
- Hart M., *100 postaci, które miały największy wpływ na dzieje ludzkości*, Świat Książki, Warszawa 1995.
- <http://www.cyfraplus.pl>, strona odwiedzona 25 sierpnia 2006.
- <http://www.historiaradia.neostrada.pl>, portal hobbystyczny odwiedzony 24 sierpnia 2006.
- Human development report 2005*, UNDP 2005, http://www.undp.org.pl/pliki/hdr2005_complete.pdf.
- Już ponad 100 milionów stron w internecie*, PAP, www.gazeta.pl, strona odwiedzona 2 listopada 2006.
- Kanczak A., Szołtysik K., *Czy w bibliotece XXI w. jest miejsce dla bibliotekarza?*, materiały z ogólnopolskiej konferencji bibliotekarzy „Biblioteki XXI w. – Czy przetrwamy?” zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Politechniki Łódzkiej, Łódź, 19–21 czerwca 2006, artykuł pobrany ze strony <http://bg.p.lodz.pl/konferencja2006/index.html>.
- Kennedy J.A., *Internet – praktyczny przewodnik*, Pascal, Bielsko-Biała 1999.
- Kozłowski B., *Pierwsza audycja polskiego radia*, portal informacyjny www.polska.pl odwiedzony 24 sierpnia 2006.
- Kronika ludzkości*, Wydawnictwo Kronika, Warszawa 1993.
- Krótką historia telekomunikacji*, „Teleinfo”, nr 51/1999, 20 grudnia 1999.
- OECD Science, Technology and Industry: Scoreboard 2005*, OECD, <http://www.oecd.org>.
- Olechnicka A., *Polityka gospodarcza w społeczeństwie informacyjnym*, Uniwersytet w Białymstoku, artykuł pobrany ze strony Katedry Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego <http://mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/28/6.pdf>.
- Piątkowski M., *Globalizacja – malowany diabeł*, strona Centrum Badawczego Transformacji, Integracji i Globalizacji TIGER, odwiedzona 29 sierpnia 2006, <http://www.tiger.edu.pl/seminaria/diabeł.htm>.
- Raport o rozwoju społecznym 2001 – zarys*, UNDP 2001, <http://www.unic.un.org.pl/hdr2001/UNDP2.PDF>.
- Sikorska D., Wielewska I., *Spoleczeństwo informacyjne a globalizacja [w:] Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji*, pr. zb. pod red. D. Kopycińskiej, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Świat się wciąż integruje*, www.exporter.pl, strona odwiedzona 29 sierpnia 2006.
- Tablice historyczne*, Wydawnictwo Adamantan, Warszawa 1996.
- The 2005 Information Society Index*, The World Paper, <http://www.worldpaper.com/2005/june/1a.html>.
- Yahoo, Microsoft i Google ignorują prawa człowieka?*, www.egospodarka.pl, strona odwiedzona 5 września 2006.